

<https://doi.org/10.38190/ope.13.1-2.6>

Stručni rad

KONVERZIJA VALUTE U UVJETIMA POVIŠENE INFLACIJE NA PRIMJERU HRVATSKOG GOSPODARSTVA

Ivan Grgačić

Sveučilište Sjever, Koprivnica

Trg Žarka Dolinara bb

E-mail: ivgrgacic@unin.hr

mr. sc. **Tomislava Majić**

Sveučilište Sjever, Koprivnica

Trg Žarka Dolinara bb

E-mail: tmajic@unin.hr

SAŽETAK

Inflacija je kao ekonomska pojava trajnog rasta opće razine cijena prisutna od davne povijesti, od pojave novca kao sredstva plaćanja. U današnjim gospodarskim sustavima smatra se pravilom, a ne iznimkom. Završetak Drugog svjetskog rata u Europi potaknuo je ideju o osnivanju zajednice europskih zemalja koje bi imale i zajedničku valutu. Ideja je brzo realizirana i zemlje su se počele ujedinjavati u Europsku uniju, a ugovorom o osnivanju određeno je da će Europska unija biti monetarna unija. Ubrzo nakon osnivanja Europske unije, članice počinju uvoditi euro kao zajedničku valutu. Ulaskom Republike Hrvatske u Europsku uniju, pred Republiku Hrvatsku stavljena je mogućnost uvođenja zajedničke valute. Euro je zamijenio hrvatsku kunu kao službenu valutu u Republici Hrvatskoj 1. siječnja 2023. godine. Uvođenje eura izazvalo je negodovanje dijela javnosti, a strah je jednim dijelom bio izazvan brigom da bi zamjena valuta mogla povećati inflaciju. U radu se analizira učinak uvođenja eura u Republici Hrvatskoj na kretanje neto plaća, kretanje cijena dobara i usluga, kretanje nezaposlenosti i kretanje inflacije.

Ključne riječi: inflacija; rast cijena; Europska unija; monetarna unija; uvođenje eura

1. UVOD

Problemi koje je Drugi svjetski rat izazvao u europskim državama potaknuli su na razmišljanje o jačanju suradnje među europskim zemljama, a tadašnja ideja o povezivanju europskih država zaslužna je za današnju zajednicu europskih zemalja – Europsku uniju (EU). Europska unija stvorena je 7. veljače 1992. Ugovorom iz Maastrichta koji je stupio na snagu 1993. godine, a već pri osnivanju određeno je da će EU biti monetarna unija (Ugovor o Europskoj uniji). Dokument kojim je predviđeno da će se uvesti Ekonomska i monetarna unija (EMU) je Delorovo izvješće, a na Konferenciji Europskog vijeća u Madridu 1995. godine određen je scenarij tranzicije u monetarnu uniju. Odabrano je ime novog novca koji će vrijediti u monetarnoj uniji – euro i sastavljen je od 100 manjih jedinica koje su nazvane centi. Prve zemlje članice EMU zadovoljile su postavljene uvjete i 1. siječnja 1999. godine ušle u EMU: Austrija, Belgija, Finska, Francuska, Irska, Italija, Luksemburg, Nizozemska, Njemačka, Portugal i Španjolska, a na početku 2001. godine i Grčka. Kad su određene zemlje članice, oformljena je Europska središnja banka (ESB). Dan 1. siječanj 2002. godine je početak posljednje faze uvođenja eura te je došlo do gotovinske konverzije i početka gotovinskih transakcija u euru (Bukovšak, Noršić, Šošić, 2003). Kad je u Republici Hrvatskoj krenula rasprava o uvođenju eura, počela se razmatrati činjenica da bi konverzija valuta mogla dovesti do inflacije.

Cilj ovoga rada je odgovoriti na pitanje je li promjena valute djelovala pozitivno na inflaciju u zemlji tj. je li ubrzala na njen rast. Temeljem statističkih podataka analiziran je utjecaj na rast potrošačkih cijena i rast neto plaća, prema dostupnim statističkim podacima za 2022. i prvi kvartal 2022. Kako bi se izolirao utjecaj inflacije od utjecaja pada nezaposlenosti na rast neto plaća, analizirani su dostupni podaci vezani uz kretanje nezaposlenosti od 2008. godine do danas. Podaci o inflaciji u hrvatskom gospodarstvu uspoređeni su s podacima relevantnih primjera zemalja Europske unije, kako bi se dodatno potkrijepio zaključak o utjecaju konverzije valute u uvjetima povišene inflacije.

2. TEORIJSKO RAZMATRANJE POJMA INFLACIJE

2.1. Pojam i izračun inflacije

Problem inflacije postoji otkako postoji i novac. Jedan od najstarijih slučajeva inflacije odvijao se u razdoblju od 644. do 599. godine pr. Kr. u sklopu Solonovih reformi (Babić, 2007). Inflacija je stanje trajnog rasta opće razine cijena (Blanchard, 2011).

Inflacija se danas računa pomoću indeksa cijena koji označava prosječne razine cijena – koristi se ponderirani prosjek cijena za tisuću pojedinačnih proizvoda, prema ekonomskoj važnosti svakog proizvoda. Pomoću indeksa potrošačkih cijena mjeri se trošak tržišne košarice potrošačkih dobara i usluga, koji se promatra u odnosu na određenu baznu godinu. Stopa inflacije je stopa promjene opće razine cijena te se računa prema formuli u kojoj je indeks cijena označen s P:

$$t = 100 \times \frac{P_t - P_{t-1}}{P_{t-1}}$$

Najvažniji su indeks potrošačkih cijena, indeks cijena BDP-a i indeks proizvođačkih cijena. Indeks potrošačkih cijena (CPI – prema engl. consumer price index) je najraširenija mjera kojom se mjeri opća razina cijena te označava prosječne promjene cijena koje potrošači plaćaju za tržišnu košaricu određenih roba i usluga u određenom razdoblju. Svaki mjesec državni zavodi za statistiku evidentiraju cijene roba i usluga i zatim ih dijele u određene skupine, kao što su: hrana i piće, stanovanje, odjeća, prijevoz, zdravstvena skrb, rekreacija, obrazovanje i komunikacija te ostale robe i usluge. Izrađuju indeks potrošačkih cijena putem ponderiranja svake cijene prema ekonomskoj važnosti koju ima roba. Prilikom tradicionalnog određivanja CPI-a, svaki proizvod dobiva težinu koja je proporcionalna njegovoj relativnoj važnosti u proračunu za izdatke namijenjene potrošnji (Samuelson, Nordhaus, 2011).

2.2. Ekonomski učinci inflacije

Sve vrste inflacije, neovisno o svojim uzrocima, imaju posljedice na proizvodnju, potrošnju, troškove, investicije, štednje, prihode i rashode u budžetu, na bilancu plaćanja, a javljaju se i socijalni i psihološki problemi.

Inflacija je vrsta „bolesti“ koja zahvaća gospodarski organizam, odraz je neravnoteže te narušava normalne ekonomske međuovisnosti i remeti racionalno ponašanje privrednih subjekata koji se počinju ponašati drugačije zbog deformacija koje su nastale u strukturi relativnih cijena (Babić, 2007).

Dva su najvažnija ekonomska učinka: preraspodjela dohotka i bogatstva među društvenim skupinama (u korist dužnika) i promjena ekonomske učinkovitosti, u obliku poremećaja relativnih cijena i cjenovnih signala. U nekim situacijama dolazi do poremećaja proizvodnje i zaposlenosti u cijelom gospodarstvu. U gospodarstvima u kojima je prisutna visoka stopa inflacije promjene cijena vrlo su česte i teško je razlikovati promjene ukupnih cijena od relativnih cijena. Kada je inflacija 20% ili 30% na mjesečnoj razini, potrošači često ne uoče promjene relativnih cijena. Kod inflacije je iskrivljeno korištenje novca. Pojava negativne kamatne stope potiče ljude da ne čuvaju toliko novca kod kuće (Samuelson, Nordhaus, 2011).

Na inflaciju utječe i Europska središnja banka (ESB) te se služi alatom kvantitativnog popuštanja koji označava kupnju vrijednosnih papira privatnog i javnog sektora zbog postizanja gospodarskog rasta na europodručju i postizanja ciljane stope inflacije od 2%. Kupuje državne obveznice, vrijednosne papiri koje izdaju europske nadnacionalne institucije, korporativne obveznice, vrijednosne papire osigurane imovinom, pokrivene obveznice itd. Glavni kanali kroz koje ESB utječe na gospodarski rast i inflaciju su: izravan prijenos učinaka, uravnoteženje portfelja i signaliziranje. Programi kupnje imovine koje prakticira ESB dio su nestandardnih mjera monetarne politike. Glavni cilj je osigurati stabilnost cijena, a od 2014. do 2023. godine napravljen je veliki niz ulaganja s ciljem stimuliranja europskih gospodarstava (Asset purchase programmes).

3. POSTUPAK UVOĐENJA EURA U HRVATSKO GOSPODARSTVO

3.1. Kriteriji za uvođenje eura

Euro kao službenu valutu mogu uvoditi države koje su članice EU, a kako bi stekle uvjete za uvođenje eura, moraju ispuniti kriterije koji su propisani 1992. godine Ugovorom iz Maastrichta, kako prikazuje tablica 1. Cilj uspostave kriterija bio je potaknuti države unutar EU da se odgovorno ponašaju, da pomognu u postizanju ekonomske stabilnosti te da se pripreme za učlanjenje u monetarnu uniju (Brkanić, 2022).

Tablica 1. Kriteriji iz Maastrichta

Kriterij	Objašnjenje
<i>Stabilne cijene</i>	Stopa inflacije mora biti takva da nije veća od prosječne stope inflacije tri države članice koje su zabilježile najbolju stabilnost cijena uvećano za 1,5 postotnih bodova.
<i>Održive javne financije</i>	Omjer manjka opće države i BDP-a mora biti do 3 %, a omjer duga opće države i BDP-a ne smije biti veći od 60 %.
<i>Stabilan tečaj</i>	Minimalno dvije godine država treba biti u Europskom tečajnom mehanizmu (ERM II) bez većih oscilacija i devalvacije središnjeg pariteta.
<i>Konvergencija dugoročnih kamatnih stopa</i>	Prinos na dugoročne državne obveznice koje su izdane u nacionalnoj valuti ne smije biti viši od referentne vrijednosti koja je jednaka prosječnom prinosu na obveznice tri države članice s najboljom stabilnosti cijena uvećano za 2 postotna boda.

Izvor: Prilagodba prema Brkanić, V., gl. urednik izdanja, (2022). Priručnik za uvođenje eura, RriF plus d.o.o. za nakladništvo i poslovne usluge, Zagreb, str. 2.

3.2. Najvažniji elementi procesa uvođenja eura u hrvatsko gospodarstvo

Republika Hrvatska priključila se EU 1. srpnja 2013. godine te je postala njezina 28. punopravna članica. Prilikom ulaska u EU obvezala se da će uvesti euro kao svoju službenu valutu kada postigne sve preduvjete koji su potrebni za konverziju valuta. Sa službenom pripremom za uvođenje eura RH je krenula 2017. godine (Ciraki, Vakanjac, Lulić, 2023). Vlada Republike Hrvatske donijela je Odluku o objavi uvođenja eura kao službene valute u Republici Hrvatskoj 21. srpnja 2022. godine. Za svaku državu članicu određen je tečaj konverzije, a euro se u RH konvertirao prema fiksnom tečaju konverzije koji je neopozivo fiksna te ima pet decimala: 1 euro = 7,53450 hrvatskih kuna (Brkanić, 2022).

Tijek procesa zamjene valuta odredile su HNB i Vlada RH u Nacionalnom planu zamjene hrvatske kune eurom i sastojao se od tri etape. U pripremnom razdoblju, šest mjeseci prije uvođenja eura, Vijeće Europske unije donosi odluku da je Hrvatska zadovoljila preduvjete i određuje fiksni tečaj konverzije. Razdoblje dvojnog iskazivanja cijena započinje 30 dana nakon što Vijeće EU-a potvrdi da Hrvatska zadovoljava sve kriterije za uvođenje eura.

Četiri mjeseca prije uvođenja eura, Hrvatska narodna banka kreće s predopskrbom, aktivnošću kojom banke opskrbljuje novčanicama eura. Najranije tri mjeseca prije nego što se uvede euro, HNB kreće opskrbljivati banke kovanicama. U razdoblju od mjesec dana prije uvođenja eura banke su zadužene za opskrbljivanje FINE, Hrvatske pošte i poduzeća kovanim novcem i novčanicama, a u bankama, poslovnicama Hrvatske pošte i FINE kreće se s prodajom kompleta kovanog novca eura i centa za građane.

Razdoblje dvojnog optjecaja kreće na dan uvođenja eura i traje dva tjedna. S danom uvođenja eura banke te poslovnice FINE i Hrvatske pošte kreću građanima mijenjati novac bez naknade, a u razdoblju dvojnog optjecaja i hrvatska kuna i euro imaju status zakonskog sredstva plaćanja. Dva tjedna od početka razdoblja dvojnog optjecaja, euro je jedino sredstvo plaćanja i službena valuta u RH.

4. UČINAK UVOĐENJA EURA NA KRETANJE POTROŠAČKIH CIJENA I INFLACIJU U REPUBLICI HRVATSKOJ

4.1. Predviđanja prema Strategiji za uvođenje eura kao službene valute u Republici Hrvatskoj

Hrvatska narodna banka i Vlada RH zajedno su izradile Strategiju za uvođenje eura kao službene valute u Republici Hrvatskoj u 2018. godini te su odredile koristi i troškove uvođenja eura. Nakon analize ekonomske koristi i troškova, prikazanih u tablici 2, smatralo se da će uvođenje eura za hrvatsko gospodarstvo biti snažno pozitivan događaj. Najkorisnijom posljedicom uvođenja eura smatra se uklanjanje valutnog rizika koji proizlazi iz visokog stupnja eurizacije. U Strategiji je analizom ekonomske koristi i troškova dobiven zaključak da će pozitivni učinci uvođenja eura biti dugotrajni, a troškovi kao negativni učinci će biti pretežito jednokratni (Strategija za uvođenje eura kao službene valute u Republici).

Tablica 2. Najvažnije koristi i najvažniji troškovi uvođenja eura

KORISTI UVOĐENJA EURA		
	Važnost	Vremenski učinak
Uklanjanje valutnog rizika u gospodarstvu	Velika	Trajni
Smanjenje troška zaduživanja svih domaćih sektora	Srednja	Trajni
Otklanjanje rizika valutne i smanjenje rizika bankovne i platnobilančne krize	Srednja	Trajni
Niži transakcijski troškovi	Mala	Trajni
Poticaj međunarodnoj razmjeni i ulaganjima	Srednja	Trajni
Sudjelovanje u raspodjeli monetarnog prihoda eurosustava	Mala	Trajni
Pristup mehanizmima financijske pomoći europodručja	Mala	Trajni
TROŠKOVI UVOĐENJA EURA		
	Važnost	Vremenski učinak
Gubitak samostalne monetarne politike	Mala	Trajni
Rizik povećanja razine cijena pri konverziji	Mala	Jednokratni
Rizik prekomjernog priljeva kapitala i akumulacije makroekonomskih neravnoteža	Mala	Trajni
Troškovi konverzije	Mala	Jednokratni
Prijenos sredstava europskoj središnjoj banci	Mala	Jednokratni
Sudjelovanje u pružanju financijske pomoći drugim državama članicama	Srednja	Jednokratni

Izvor: Prilagodba prema Strategija za uvođenje eura kao službene valute u Republici Hrvatskoj (2018). Vlada Republike Hrvatske, Hrvatska narodna banka, str. 43-45., dostupno na: <https://www.mingo.hr/public/documents/Eurostrategija%20-%20FINAL.pdf> (18. 5. 2023.)

Prema analizi iz tablice, koristi su sve trajne, a troškovi su u dva slučaja trajni te su u četiri slučaja jednokratni. Koristi imaju veću važnost nego troškovi, a zbog toga je zaključeno da će uvođenje eura donijeti mnogo pozitivnih promjena hrvatskom gospodarstvu.

4.2. Kretanje neto plaća

Državni zavod za statistiku svaka tri mjeseca objavljuje prosječne neto plaće u RH za tromjesečno razdoblje. Kako je vidljivo u tablici 3, u prva tri mjeseca 2023. godine je prosječna mjesečna isplaćena neto plaća u odnosu na prva tri mjeseca razdoblje 2022. porasla u svim županijama.

Tablica 3. Prosječne neto i bruto plaće zaposlenih po županijama u prvom tromjesečju 2023.

Županija	Prosječna mjesečna isplaćena neto plaća po zaposlenome, euri				Nominalni indeksi kretanja prosječnih isplaćenih neto plaća prema isplata za mjesec			
	I. 2023.	II. 2023.	III. 2023.	I. – III. 2023.	I. 2023. I. 2022.	II. 2023. II. 2022.	III. 2023. III. 2022.	I. – III. 2023. I. – III. 2022.
Republika Hrvatska	1 094	1 106	1 130	1 110	111,7	111,8	111,9	111,8
Zagrebačka	1 103	1 122	1 144	1 123	111,4	112,2	112,2	112,0
Krapinsko-zagorska	1 050	1 053	1 083	1 062	111,3	111,5	112,0	111,6
Sisačko-moslavačka	1 007	1 001	1 022	1 010	113,1	112,9	112,3	112,7
Karlovačka	1 065	1 069	1 106	1 080	113,2	112,8	112,4	112,7
Varaždinska	1 014	1 013	1 037	1 021	111,7	111,1	111,3	111,2
Koprivničko-križevačka	998	984	1 033	1 005	111,5	112,2	110,6	111,3
Bjelovarsko-bilogorska	982	969	1 004	985	113,5	112,4	112,4	112,8
Primorsko-goranska	1 088	1 094	1 114	1 099	112,4	112,9	110,7	112,0
Ličko-senjska	1 016	1 008	1 007	1 010	115,1	113,8	111,4	113,4
Virovitičko-podravsk	953	949	967	957	113,3	112,2	112,6	112,7
Požeško-slavonska	981	976	990	983	112,8	111,7	111,2	112,0
Brodsko-posavska	975	977	1 000	984	112,5	112,9	113,1	112,8
Zadarska	1 017	1 010	1 032	1 019	113,3	113,0	111,9	112,6
Osječko-baranjska	1 020	1 014	1 036	1 024	111,7	111,8	112,4	112,0
Šibensko-kninska	1 005	1 000	1 019	1 008	112,3	112,7	112,1	112,4
Vukovarsko-srijemska	971	961	979	971	112,4	112,0	111,8	112,1
Splitsko-dalmatinska	1 041	1 043	1 065	1 050	112,3	112,2	112,8	112,4
Istarska	1 033	1 037	1 069	1 046	111,0	110,4	111,1	110,8
Dubrovačko-neretvanska	1 024	1 016	1 034	1 025	112,9	113,3	113,3	113,1
Međimurska	1 014	1 002	1 051	1 022	111,8	111,3	112,4	111,8
Grad Zagreb	1 282	1 331	1 353	1 322	110,6	111,1	111,4	111,1

Izvor: Prosječne mjesečne neto i bruto plaće zaposlenih po županijama u prvom tromjesečju 2023., Državni zavod za statistiku, dostupno na: <https://podaci.dzs.hr/2023/hr/58139> (1. 6. 2023.)

Najveći rast plaća dogodio se u Ličko-senjskoj županiji (13,4%), a najmanji u Istarskoj županiji (10,8%). Najviše neto plaće imali su zaposleni na području Grada Zagreba gdje je prosječna mjesečna neto plaća po zaposlenome u prva tri mjeseca 2023. godine bila 1322 eura, a najniže na području Virovitičko-podravsk

4.3. Kretanje cijena dobara i usluga

Prema indeksu potrošačkih cijena za travanj 2023., cijene dobara i usluga u 2023. godini više su za 8,9% u odnosu na isti mjesec 2022. godine. U travnju 2023. godine cijene dobara i usluga više su za 1% nego u ožujku 2023. godine.

Tablica 4. Indeksi potrošačkih cijena u travnju 2023.

ECOICOP		Ponderi	IV. 2023. Ø 2015.	IV. 2023. IV. 2022.	IV. 2023. III. 2023.	V. 2022. – IV. 2023. V. 2021. – IV. 2022.
00	Indeks potrošačkih cijena – ukupno	1 000,00	124,4	108,9	101,0	112,0
01	Hrana i bezalkoholna pića	265,37	138,0	115,7	101,0	117,8
02	Alkoholna pića i duhan	50,14	129,8	105,1	100,3	104,2
03	Odjeća i obuća	61,15	119,7	108,0	106,2	109,0
04	Stanovanje, voda, električna energija, plin i ostala goriva	169,88	118,7	108,6	100,2	112,9
05	Pokućstvo, oprema za kuću i redovito održavanje kućanstva	57,79	124,2	110,8	100,0	114,4
06	Zdravlje	31,49	113,2	105,9	100,2	103,9
07	Prijevoz	139,53	119,2	99,0	100,4	110,5
08	Komunikacija	53,02	99,8	102,1	100,5	100,7
09	Rekreacija i kultura	52,12	116,4	107,2	100,4	108,7
10	Obrazovanje	6,88	104,7	102,4	100,0	101,7
11	Restorani i hoteli	50,15	148,8	115,5	102,1	116,8
12	Razna dobra i usluge	62,48	121,5	111,0	101,1	109,8

Izvor: Indeksi potrošačkih cijena u travnju 2023., dostupno na: <https://podaci.dzs.hr/2023/hr/58269> (3. 6. 2023.)

Kako je vidljivo iz tablice 4, u odnosu na 2022. godinu, u 2023. godini cijene su najviše porasle u skupini hrana i bezalkoholno piće (15,7%). U skupini restorani i hoteli vidljiv je rast prosječnih cijena od 15,5%, a razna dobra i usluge poskupjela su za 11%. Skupina pokućstvo, oprema za kuću i redovito održavanje kućanstva skuplja je za 10,8%, a skupina stanovanje, voda, električna energija, plin i ostala goriva ima rast od 8,6%. Za odjeću i obuću građani moraju prosječno izdvojiti više 8,0%, za rekreaciju i kulturu 7,2%, za zdravlje plaćaju prosječno 5,9% više, a za alkoholna pića i duhan trebaju platiti 5,1% više cijene. Rast cijena vidi se i na mjesečnoj razini. Najviši rast je u skupini odjeća i obuća gdje su cijene u odnosu na mjesec prije više za 6,2%. Restorani i hoteli skuplja su za 2,1% u skupini razna dobra i usluge cijene su više 1,1%. Hrana i bezalkoholna pića skuplja su za 1,0%, a za komunikaciju se troši 0,5% više. Po 0,4% više novca potrebno je potrošiti za rekreaciju i kulturu te prijevoz (Indeksi potrošačkih cijena u travnju 2023).

Inflacija potrošačkih cijena koja se dogodila nakon uvođenja eura nije uzrokovana samo uvođenjem eura, nego se rast potrošačkih cijena može pratiti od 2021. godine, otkad se može pratiti rast inflacije. U 2022. godini došlo je do snažnog povećanja inflacije zbog tri uzroka – povećanja uvezene inflacije, jer je došlo do rasta cijena sirovina na svjetskim tržištima, oporavka osobne potrošnje, a tu su proizvođači i trgovci troškove prebacili na krajnje potrošače i zbog statističkog razloga. Statistički razlog je da se cijene uspoređuju s cijenama od prije godinu dana, na kraju 2020. godine, a cijene su tada bile manje zbog zatvaranja gospodarstava i pandemije. Nakon završetka prvog vala pandemije, otvaranje gospodarstava dovelo je do povećanje cijena energenata (jer je osnažila potražnja za njima), a slijedio je rast drugih sirovina i sve se to prelilo na potrošačke cijene.

4.4. Kretanje nezaposlenosti

Kretanje nezaposlenosti zanimljivo je za praćenje, ali i teško jer je Republika Hrvatska suočena s velikim problemom gubitka stanovnika koji je jedan od uzroka smanjenja nezaposlenosti u posljednjim godinama. Najčešće spominjani uzroci gubitka stanovništva su iseljavanje i premali broj rođene djece prema broju stanovnika, odnosno na žensku osobu fertile dobi.

Popis stanovništva proveden 2021. godine pokazao je da u Hrvatskoj ima 3.871.833 stanovnika, a u odnosu na 2011. godinu broj stanovnika smanjen je za 413.056 osoba ili 9,64% stanovnika. Dio stanovnika čine osobe koje se ne nalaze u radno aktivnoj dobi.

Stanovništvo mlađe od 15 godina (14,27%) i starije od 65 godina (22,45%) čini više od trećine hrvatskih stanovnika, a u toj dobnoj skupini gotovo da i nema radno aktivnog stanovništva te se očekuje da trećina stanovništva uopće nije raspoloživa za rad (Objavljeni konačni rezultati Popisa 2021).

U travnju 2023. godine u RH je bilo 105.350 nezaposlenih osoba, a u travnju 2022. godine bile su nezaposlene 116.992 osobe, kako pokazuje tablica 5. U postocima, nezaposlenost je u 2023. godini smanjena za 11,4% u odnosu na 2022. godinu.

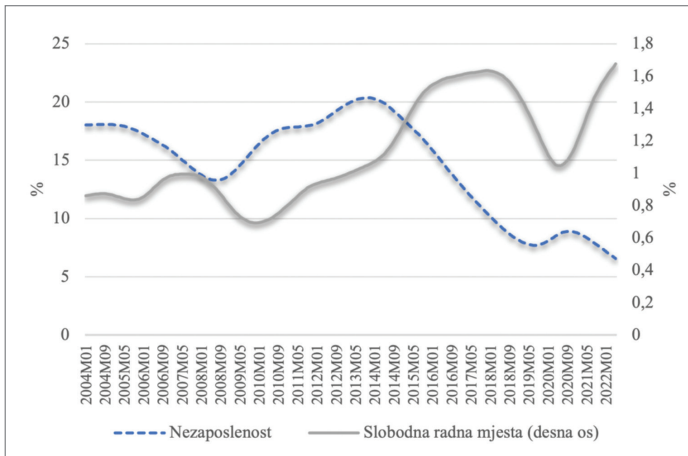
Rekordno niske stope nezaposlenosti u RH pokazuju da na tržištu rada vlada neravnoteža između ponude radnih mjesta i tražitelja zaposlenja, a u ovome trenu vlada veća potražnja za radnicima nego potražnja za radnim mjestima. U takvoj situaciji automatski se događa rast plaća: „Aplikativna vrijednost ovog pokazatelja ogleda se u tome što napetost na tržištu rada snažno korelira s budućim kretanjem stope rasta plaća u zemlji. Kada je tenzija na tržištu rada visoka, plaće će značajno rasti zbog povoljnijeg pregovaračkog položaja sindikata i radnika, dok u uvjetima padajuće napetosti, plaće će rasti znatno sporije“ (Globan, 2022).

Tablica 5. Kretanje registrirane stope nezaposlenosti za razdoblje od 2008. godine

Godina Year	Registrirane nezaposlene osobe (prosjeak) Registered unemployed persons (average)									Traženi radnici Job vacancies
	Nezaposlene osobe Unemployed persons			Nezaposlene osobe bez radnog iskustva Unemployed persons without work experience			Korisnici novčane naknade Unemployment benefit recipients			
	Ukupno Total	Muškarci Men	Žene Women	Ukupno Total	Muškarci Men	Žene Women	Ukupno Total	Muškarci Men	Žene Women	
2008.	236 741	89 540	147 201	46 918	17 220	29 698	57 258	20 234	37 024	141 794
2009.	263 174	107 115	156 059	46 394	17 951	28 443	68 967	29 135	39 832	102 427
2010.	302 425	136 805	165 620	51 011	21 987	29 024	78 439	39 004	39 435	104 739
2011.	305 333	141 408	163 925	53 106	24 124	28 982	74 501	37 291	37 210	125 578
2012.	324 324	152 079	172 245	57 277	26 844	30 433	74 171	36 456	37 715	131 927
2013.	345 112	163 070	182 042	61 442	29 307	32 135	70 479	34 898	35 581	143 340
2014.	328 187	153 485	174 702	59 640	28 237	31 403	58 347	28 644	29 703	152 869
2015.	285 906	130 698	155 208	52 255	24 438	27 817	48 442	22 800	25 642	202 468
2016.	241 860	107 947	133 913	42 935	19 297	23 638	39 907	17 991	21 916	232 254
2017.	193 967	83 144	110 823	31 985	13 665	18 320	33 977	14 328	19 649	250 216
2018.	153 542	66 403	87 139	24 144	9 936	14 208	29 795	12 917	16 878	253 116
2019.	128 650	57 125	71 525	19 641	8 212	11 429	28 066	12 354	15 712	224 187
2020.	150 824	67 229	83 595	20 751	9 005	11 746	37 447	16 021	21 426	164 760
2021.	136 816	60 988	75 828	20 969	9 228	11 741	27 044	11 342	15 702	235 219
2022.	116 127	49 465	66 662	16 959	7 326	9 633	23 458	9 268	14 190	256 458
Index 2022./2021.	84.9	81.1	87.9	80.9	79.4	82.0	86.7	81.7	90.4	109.0

Izvor: Mjesečni statistički bilten Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, Godina 2023., broj 4., dostupno na: https://www.hzz.hr/app/uploads/2022/09/HZZ-bilten-04_2023.pdf (2. 6. 2023.)

Iz usporedbe odnosa slobodnih radnih mjesta i registrirane nezaposlenosti od 2004. do 2022. godine, vidljivo je da je stopa potražnje za radnom snagom veća nego nezaposlenost, od 2014. godine. Do danas se taj trend nije promijenio, kako pokazuje slika 1.

Slika 1. Odnos nezaposlenosti i slobodnih radnih mjesta od 2004. do 2022. godine

Izvor: Globan, T. (2022). Jaz između ponude i potražnje na tržištu rada je najveći do sada, dostupno na: <https://arhivanalitika.hr/blog/jaz-između-ponude-i-potražnje-na-tržištu-rada-je-najveći-do-sada/> (29. 5. 2023.)

4.5. Kretanje inflacije

Kretanje inflacije na području RH i u europodručju ne može se pratiti izolirano od različitih događaja koji su „protresli“ svjetska ekonomska kretanja – COVID-19, prirodne nepogode i ostale. U travnju 2023. godine godišnja stopa inflacije na europodručju bila je 7,0%, a u ožujku je bila 6,9%. Godinu dana ranije godišnja stopa inflacije iznosila je 7,4%. U travnju 2023. godine godišnja stopa inflacije na području EU bila je 8,1%, što je manje od 8,3% u ožujku. Godinu dana ranije, stopa inflacije bila je 8,1 posto (Euroindicators).

U travnju 2023. godine najviša stopa inflacije zabilježena je u Mađarskoj i iznosila je 24,5%. Osim u Mađarskoj, visoke stope inflacije zabilježile su Latvija – 15%, Češka – 14,3% i Slovačka i Poljska – po 14%. Najnižu stopu inflacije imao je Luksemburg – 2,7%, a nisku stopu inflacije imale su Belgija – 3,3%, Španjolska – 3,8% i Cipar – 3,9%. Republika Hrvatska je u travnju 2023. godine imala inflaciju 8,9% (Euroindicators).

Prema predviđanjima, očekuje se rast hrvatskog BDP-a za 1,6% u 2023. godini te za 2,3% u 2024. godini. Trebalo bi doći do realnog rasta plaća te bi se inflacija trebala usporiti što bi trebalo potaknuti građane na potrošnju, a poticaji bi trebali doći i iz europskih fondova. Na tržištu rada trebalo bi doći do dodatnog zaoštavanja, a stopa nezaposlenosti trebala bi oboriti rekord u obliku niske razine na kraju 2024. godine (Economic forecast for Croatia). U tablici su predviđanja kretanja odabranih makroekonomskih pokazatelja.

Tablica 6. Procjena kretanja odabranih makroekonomskih pokazatelja

	2022.	2023.	2024.
Rast BDP-a	6,2	1,6	2,3
Inflacija	10,7	6,9	2,2
Nezaposlenost	7,0	6,6	6,1
Bilanca opće države (% BDP-a)	0,4	-0,5	-1,3
Bruto javni dug (% BDP-a)	68,4	63,0	61,8
Saldo tekućeg računa (% BDP-a)	-0,2	0,7	1,1

Izvor: Prilagodba prema Economic forecast for Croatia, The latest macroeconomic forecast for Croatia, Last update (15/05/2023), dostupno na: https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-surveillance-eu-economies/croatia/economic-forecast-croatia_en (20. 5. 2023.)

5. ZAKLJUČAK

Nakon ulaska u EU, RH je počela s pripremnim razdobljem za uvođenjem zajedničke valute koja je uvedena 1. siječnja 2023. godine. Uvođenje nove valute bio je velik preokret u načinu života svih građana RH. Teško je promatrati uvođenje eura u RH kao zasebni događaj u ekonomskom smislu jer su europsku ekonomsku sliku promijenili koronavirus i ratna zbivanja između Rusije i Ukrajine, što je utjecalo i na hrvatsko gospodarstvo. Hrvatsko gospodarstvo oslabili su i potresi koji su razorili dio infrastrukture što je izazvalo velike troškove, ali mogu se pratiti neki od pokazatelja u 2023. godini u odnosu na isto razdoblje u 2022. godini. U promatranom razdoblju vidi se da je uvođenje eura povezano s rastom potrošačkih cijena, ali je istovremeno došlo do porasta prosječnih plaća i smanjivanja stope nezaposlenosti. U 2023. inflacija u hrvatskom gospodarstvu (8,9%) iznosi tek nešto više od prosjeka Europske unije (8,1%). Iznimka od ovog rezultata su cijene u skupini hrana i bezalkoholno piće (15,7%), te u skupini restorani i hoteli (15,5%). Istovremeno, isplaćena neto plaća u svim je županijama rasla više od prosječne inflacije: od 10,8% (Ličko-senjska županija) do 13,4% (Istarska županija). Rast neto plaća se jednim dijelom može protumačiti kontinuiranim padom nezaposlenosti, uz činjenicu o rastućem jazu između stope potražnje za radnom snagom i ponude rada. Valja napomenuti da su u formiranju prosječne stope inflacije u Europskoj uniji sudjelovale iznimno visoki, dvoznamenkasti, postoci inflacije u Mađarskoj, Latviji, Češkoj, Slovačkoj i Poljskoj. Konačno, može se zaključiti da je utjecaj konverzije valute na ukupnu inflaciju iskazao nizak i ne presudan utjecaj, dočim je utjecaj na inflaciju u skupini hrana i bezalkoholno piće, kao i restorani i hoteli bio visok.

Od uvođenja eura kao službene valute plaćanja u RH proteklo je tek šest mjeseci pa je teško govoriti o dugoročnim učincima uvođenja nove valute na gospodarstvo. Nakon protoka dovoljno vremena i nakon što se građani potpuno priviknu na novu valutu, treba napraviti istraživanje stavova građana i analizirati ekonomske pokazatelje da bi se moglo napraviti konačan zaključak o tome je li uvođenje eura imalo utjecaj na inflaciju i rast potrošačkih cijena u RH.

CURRENCY CONVERSION IN CONDITIONS OF INCREASED INFLATION ON THE EXAMPLE OF THE CROATIAN ECONOMY

Ivan Grgačić

University North, Croatia, Koprivnica
Trg Žarka Dolinara bb
E-mail: ivrggacic@unin.hr

Tomislava Majić

University North, Croatia, Koprivnica
Trg Žarka Dolinara bb
E-mail: tmajic@unin.hr

ABSTRACT

Inflation as an economic phenomenon of permanent growth of the general price level has been present since ancient history, since the appearance of money as a means of payment. In today's economic systems, it is considered the rule, not the exception. The end of the Second World War in Europe encouraged the idea of establishing a community of European countries that would have a common currency. The idea was quickly realized and the countries began to unite in the European Union, and the founding treaty determined that the European Union would be a monetary union. Shortly after the founding of the European Union, the member states began to introduce the euro as a common currency. With the entry of the Republic of Croatia into the European Union, the possibility of introducing a common currency was presented to the Republic of Croatia. The euro replaced the Croatian kuna as the official currency in the Republic of Croatia on January 1, 2023. The introduction of the euro caused outrage from part of the public, and the fear was partly caused by the concern that the exchange of currencies could increase inflation. The paper analyzes the effect of the introduction of the euro in the Republic of Croatia on the movement of net wages, the movement of prices of goods and services, the movement of unemployment and the movement of inflation.

Keywords: *inflation; price growth; European Union; monetary union; the introduction of the euro*

LITERATURA

1. Asset purchase programmes. Preuzeto s: <https://www.ecb.europa.eu/mopo/implement/app/html/index.hr.html> (15.06.2023.)
2. Babić, M. (2007). Makroekonomija, MATE d.o.o., Zagreb
3. Blanchard, O. (2011). Makroekonomija, MATE d.o.o., Zagreb
4. Brkanić, V., gl. urednik izdanja, (2022). Priručnik za uvođenje eura, RriF plus d.o.o. za nakladništvo i poslovne usluge, Zagreb
5. Bukovšak, M., Noršić, I., Šošić, V. (2003). Europska monetarna unija – institucionalni i ekonomski aspekti, str. 37-99. u: Vujčić, B. urednik (2003). Euro, Europska monetarna unija i Hrvatska, Masmedia d.o.o., Zagreb
6. Ciraki, T., Vakanjac, D., Lulić, I. (2023). Hrvatski model uvođenja eura i njegova usporedba s modelima odabranih zemalja eurozone, ET²eR – ekonomija, turizam, telekomunikacije i računarstvo, V(1), str. 129-141.
7. Economic forecast for Croatia, The latest macroeconomic forecast for Croatia, Last update (15/05/2023). Preuzeto s: Euroindicators, 17 May 2023, Eurostat. Preuzeto s: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/16668127/2-17052023-AP-EN.pdf/624d29d7-5a2f-db4a-def2-f9deb1b8136a> (15.06.2023.)
8. Globan, T. (2022). Jaz između ponude i potražnje na tržištu rada je najveći do sada. Preuzeto s: <https://arhivanalitika.hr/blog/jaz-između-ponude-i-potraznje-na-trzistu-rada-je-najveci-dosada/> (15.06.2023.)
9. Mankiw, G. N. (2006). Osnove ekonomije, MATE d.o.o., Zagreb
10. Indeksi potrošačkih cijena u travnju 2023. Preuzeto s: <https://podaci.dzs.hr/2023/hr/58269> (15.06.2023.)
11. Kako funkcionira ESB-ov program kupnje vrijednosnih papira? Preuzeto s: <https://www.ecb.europa.eu/ecb/educational/explainers/tell-me-more/html/app.hr.html> (15.06.2023.)
12. Mjesečni statistički bilten Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, Godina 2023., broj 4. Preuzeto s: https://www.hzz.hr/app/uploads/2022/09/HZZ-bilten-04_2023.pdf (15.06.2023.)
13. Nacionalni plan zamjene hrvatske kune eurom (2020). Vlada Republike Hrvatske, Hrvatska narodna banka. Preuzeto s: https://www.hnb.hr/documents/20182/2952583/Nacionalni-plan-zamjene-hrv-kune-eurom_23-12-2020.pdf/d2e5eb21-c70e-3ce5-53c6-cd00d43cde7a?t=1608811036377 (15.06.2023.)
14. Objavljeni konačni rezultati Popisa 2021. Preuzeto s: <https://dzs.gov.hr/vijesti/objavljeni-konacni-rezultati-popisa-2021/1270> (15.06.2023.)
15. Prosječne mjesečne neto i bruto plaće zaposlenih po županijama u prvom tromjesečju 2023., Državni zavod za statistiku. Preuzeto s: <https://podaci.dzs.hr/2023/hr/58139> (15.06.2023.)
16. Samuelson, P. A., Nordhaus, W. D. (2011). Ekonomija, MATE d.o.o. Zagreb
17. Strategija za uvođenje eura kao službene valute u Republici Hrvatskoj (2018). Vlada Republike Hrvatske, Hrvatska narodna banka. Preuzeto s: <https://www.mingo.hr/public/documents/Eurostrategija%20-%20FINAL.pdf> (15.06.2023.)
18. Ugovor o Europskoj uniji. Preuzeto s: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:9e8d52e1-2c70-11e6-b497-01aa75ed71a1.0011.01/DOC_2&format=PDF (15.06.2023.)
19. Zašto je inflacija posljednjih mjeseci znatno porasla? Preuzeto s: <https://www.hnb.hr/-/zasto-je-inflacija-posljednjih-mjeseci-znatno-porasla-> (15.06.2023.)